

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
 เมื่อวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๓
 ผู้ปฏิบัติอย่าทำเล่น ๆ

การปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนาในครั้งพุทธกาล ท่านปฏิบัติเพื่ออรรถเพื่อธรรมเพื่อความหลุดพ้นจริงๆ ไม่ได้ปฏิบัติแบบสะเทินน้ำสะเทินบก ตะเกียกตะกายแบบเสือกคลานไปตามโลกตามสงสารเหมือนอย่างพวกเราเป็นอยู่ทุกวันนี้ จนศาสนาก็ถูกจุดถูกลากให้กลายเป็นโลกไปด้วย จะไม่มีศาสนาอย่างแท้จริงปรากฏภายในหัวใจของชาวพุทธและผู้ปฏิบัติเราแล้วนะเวลานี้ มีแต่ชื่อธรรมชื่อมรรคผลนิพพานในตำรับตำราและในความจดจำแบบนกขุนทอง โดยผู้นับถือไม่ปฏิบัติตามจะเกิดประโยชน์อะไร ทั้งนี้เพราะอำนาจของโลกซึ่งบีบบังคับอยู่ในจิตใจเหยียบย่ำทำลาย และปกปิดทางดำเนินเพื่ออรรถเพื่อธรรมเสียหายหมด

แม้แต่นักบวช เฉพาะอย่างยิ่งนักปฏิบัติที่ตั้งใจเข้ามาชำระสะสางกิเลส ยังกลายเป็นให้กิเลสเหยียบย่ำทำลายได้ต่อหน้าต่อตาโดยเจ้าตัวไม่รู้สีกตัว แม้รู้สีกตัวก็กลายเป็นเรื่องมีเจตนาไปในทางเหยียบย่ำทำลายตนและพระศาสนาไปในตัวมีจำนวนไม่น้อย เพราะฉะนั้นทุกท่านที่ตั้งใจมาศึกษาอบรม จงอย่ามาทำเล่น ๆ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ กืด ๆ ขวาง ๆ อันเป็นแบบทำลายตนและพระศาสนาตั้งที่วานั้นเลย ออกจะแตก ดูไม่ได้ จงคำนึงถึงพระพุทธเจ้า พระสงฆ์สาวกท่านอยู่เสมอ อย่าลืมน้อมลิ้มลิ้มตัวในความเป็นอยู่และการปฏิบัติทุกแห่งทุกมุม จะไม่พ้นความเป็นพระขวางธรรมแห่งศาสดาองค์เอกไปได้เลย รีบพากันคิดให้ถึงใจ อย่าเมา มัวมั่วสุขุมฟังเพลงกิเลสโลกามิสอย่างเพลินใจไม่มีวันเวลาอ้อมพออยู่เลย

เคยพูดเสมอว่าไม่มีสิ่งใดที่จะเหนียวแน่นแก่นทนทาน ยิ่งกว่ากิเลสที่ติดแน่นบออยู่ภายในใจของสัตว์โลก เพราะเป็นสิ่งที่ละเอียดแยกคาย เกินกว่าสติปัญญาธรรมดาจะตามรู้ได้เห็นได้ละเอียดอย่างง่ายดาย แต่เป็นสิ่งที่รู้ยากเห็นยากแยกยากมาตลอด พระพุทธเจ้าทรงแก้หรือทรงทำลายกิเลสถอดถอนกิเลส จนถึงขั้นสลบไสล ฟังดูชิวเป็นของแก้ได้ง่ายๆ เมื่อไร จะมาทำแบบสุขเอาเผากิน เอาแต่ความสะดวกสบายประจำใจเข้าว่ากันกับกิเลสอยู่อย่างนี้ละหรือ ก็เรื่องทำนองนั้นมันเป็นเรื่องของกิเลสทั้งหมด ผู้ปฏิบัติจึงไม่ควรคิดว่าความสุขสบายเหล่านี้เป็นสิ่งที่จะถอดถอนกิเลส เพื่อได้รับความสุขความสบายยิ่งๆ เหนือ

กิเลสขึ้นไป ซึ่งผิดทางทั้งนั้น อย่าพากันหาญคิดและนำมาใช้ให้นักพระศาสนา ซึ่งเดินสวนทางกันกับอาการดังกล่าวนี้

ธรรมอยู่ปากตาย ธรรมอยู่ในการต่อสู้ ธรรมอยู่ในการฝืน ฝืนกับกิเลสตัวชอบความสบาย แต่ชนทุกซ์มาทับหัวใจอยู่เสมอ นี่คือเรื่องของกิเลสพึงทราบเสมอ การปฏิบัติไปไม่ถึงไหนล้มละลายๆ เพราะความอ่อนแอตามกิเลส เลยกลายเป็นเรื่องกิเลสหลุดลากไปทุกระยะ จนกลายเป็นการเสาะแสวงหากิเลสไปในตัว แล้วจะเจอธรรมที่ไหน

หาสิ่งใดก็ต้องเจอสิ่งนั้น นี่เราหากิเลส หลงตามกิเลส หลงตามสัญญาอารมณ์ที่เคยคิดเคยปรุงขึ้นมาจากขั้นที่กิเลสผลักดันออกมา ให้คิดในเรื่องนั้นเรื่องนี้ แง้นั้นแง่นี้ อดีตอนาคต มีแต่เรื่องกิเลสทั้งมวลเต็มหัวใจ แล้วก็เอาเรื่องนั้นแหละมาครุ่นคิดมายึดมาถือมาเสียบแทงจิตใจของตน เพราะนั่นเป็นอาการสั่งสมกิเลสโดยถ่ายเดียว ไม่มีธรรมเครื่องชำระกิเลสแฝงอยู่บ้างเลย การฝืนสิ่งเหล่านี้ต่างหากเป็นเรื่องของการแก้กิเลสและบาปธรรมทั้งหลาย

ถ้าไม่คำนึงถึงความวิเศษของธรรมะและความเลวร้ายของกิเลสแล้ว จะเอาตัวไปไม่รอด เพราะกิเลสกับธรรมเคยเป็นข้าศึกกันมาแต่กาลไหนๆ การต่อสู้กับกิเลสต้องได้รับความทุกข์ความลำบาก เพราะกำลังของกิเลสมีมาก เมื่อสติปัญญาของเรายังมีน้อย กิเลสต้องมีมาก คอยแต่จะเหยียบย่ำทำลายสติปัญญา ศรัทธา ความเพียรให้ลดลงและขาดไปโดยลำดับ จนถึงกับล้มละลายไปก็มีจำนวนมากในวงผู้ปฏิบัติจิตตภาวนา

มีแต่เชื่อว่ากรรมฐาน และอ้างตนเป็นลูกศิษย์สายท่านอาจารย์มั่นด้วย นี่อันหนึ่งที่จะทำลายพระกรรมฐานสายท่านอาจารย์มั่นและพระศาสนาซึ่งเป็นส่วนใหญ่ให้ขาดลงไป ลดคุณภาพลงไปทีละเล็กละน้อยจนขาดสะบั้นไปเลย และสร้างความเอือมระอาแก่ศรัทธาทั้งหลาย ตลอดดวงคณะที่ปฏิบัติเป็นธรรมให้กระทบกระเทือนไปด้วย

ความจริงสายท่านอาจารย์มั่นท่านปฏิบัติอย่างไร ท่านอาจารย์มั่นท่านเคยสั่งสอนอย่างไรบ้าง และปฏิบัติของท่านอาจารย์มั่นเราก็เคยเขียนไว้ในประวัติของท่าน ซึ่งเป็นที่แน่นอนและแน่ใจว่าไม่ผิดพลาด ท่านดำเนินอย่างไร ส่วนพวกเราดำเนินกันอย่างไร ความสมบุกสมบันความลำบากลำบาก รวมอยู่กับท่านอาจารย์มั่น ท่านอาจารย์เสาร์ ในสมัยปัจจุบันใครจะลำบากลำบากยิ่งกว่าท่านทั้งสององค์นี้ไม่มี เราพูดได้อย่างเต็มปาก กว่าจะได้บรรลุได้ธรรมมาอบรมสั่งสอนบรรดาลูกศิษย์ลูกหา ได้ประพฤติปฏิบัติจนเกิดความรู้ ถ่ายทอดจากท่านมาเรื่อยๆ กลายมาเป็นครูเป็นอาจารย์ที่เคารพนับถือของประชาชนพระเถรนั้น ท่านรอดตายมาแล้ว ทั้งท่านอาจารย์เสาร์ท่านอาจารย์มั่นและคณะลูกศิษย์ท่าน ตลอด

ที่รองๆ กันลงมาในบรรดาลูกศิษย์ของท่านอาจารย์มั่นซึ่งเป็นผู้ใหญ่มีจำนวนมาก ก็เพราะท่านตั้งใจตั้งใจประพฤติปฏิบัติตามหลักความจริง ที่ท่านอาจารย์มั่นท่านสอนด้วยความจริงใจจริง ๆ

การปฏิบัติด้วยความเป็นธรรมจะค่อยร่อยหรือไปโดยลำดับ จะไม่มีสิ่งใดเหลือติดตัวแล้วนะ นอกจากชื่อกรรมฐานเท่านั้น เราวิตกมากเกี่ยวกับเรื่องพระกรรมฐานสายท่านอาจารย์มั่น ลูกศิษย์พระกรรมฐานสายท่านอาจารย์มั่น จะเอาชื่อท่านไปจ่ายกินขายกินมีจำนวนมาก นี่เป็นการแสวงหาธรรมใหม่ ไม่ใช่เป็นการแสวงหาธรรม แต่เป็นการแสวงหาโลกามิส ก็จะเจอแต่เรื่องของโลกามิส คือ วัตถุ ทรัพย์สินเงินทอง ความยกย่องนับถือ ซึ่งเป็นเรื่องโลก ๆ นั้นแล หาธรรมความแปลกประหลาดอัศจรรย์เป็นหลักจิตใจ เป็นที่อบอุ่นใจไม่ได้เลย มีแต่สิ่งภายนอกอันเป็นรัศมีของโลก อากาของโลกล้อมเนื้อเต็มตัวเหมือนกับโลกทั่วๆ ไปที่เขาไม่ได้สนใจศาสนาและปฏิบัติธรรมนั้นแล

ส่วนโลกที่มีธรรมในใจ เขายังมีขอบเขตเหตุผลเครื่องรักษาตัว ไม่ปล่อยปละละเลยตั้งพระกรรมฐานดับแตกแหวกแนวจำพวกใช้ไม่ได้ หลักเกณฑ์ของนักประพฤติปฏิบัติธรรม เฉพาะอย่างยิ่งหลักใจของนักปฏิบัติเรา นี้ไม่ควรสนใจสิ่งใดยิ่งกว่าอรรถธรรม ตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้เดิมก่อนออกบวชและออกปฏิบัติ

ธรรมเป็นของประเสริฐ ทำให้ประเสริฐขึ้นที่ใจ ใจพร้อมแล้วที่จะรับอรรถรับธรรมสัมผัสสัมพันธ์กับธรรมทุกชั้นทุกภูมิจนถึงวิมุตติหลุดพ้น ไม่มีภษณะใดไม่มีสิ่งใดเหมาะสมในธรรมทั้งหลาย ยิ่งกว่าจิตใจของผู้ปฏิบัติให้ตรงตามหลักธรรมที่ว่า สวากขาตธรรมตรัสไว้ชอบแล้วนั้น ผู้ปฏิบัติจึงควรคำนึงเสมอในการประพฤติปฏิบัติ

จงบีบบังคับใจของตนไว้เสมอ อย่าสนใจสิ่งใดให้มากยิ่งขึ้นกว่าธรรม อดอยากขาดแคลนต่างๆ ให้ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาของผู้แสวงธรรมที่ต้องเผชิญ ดังศาสดาเป็นตัวอย่างอันดีเลิศมาแล้ว อย่างนำโลกามิสเข้ามาเป็นข้อคิดข้อข้องใจ อันเป็นเรื่องของกิเลสที่จะมาขัดขวางถ่วงธรรมให้ลุ่มจมลงไปโดยลำดับ หากทางก้าวหน้าไม่ได้ ผู้ปฏิบัติทั้งหลายที่ผ่านมา ท่านเป็นผู้ยอมรับความลำบากลำบากทุกอย่างแม้ขั้นสาหัสสาโดยลำดับ นับแต่พระพุทธเจ้าตลอดสาวกทั้งหลายมาถึงครูบาอาจารย์ มีแต่ท่านที่ได้รับการลำบากลำบากมาแล้วทั้งนั้น แม้ผู้ที่ได้บรรลุธรรมง่ายรวดเร็วดังประเภทชิปปาภิญญาก็มีจำนวนน้อย หนึ่งในร้อยก็ยังไม่หาไม่ได้ นี่เราจะมาล้างมือเปิบเฉยๆ ใช้ได้ยังไง ถ้าไม่ใช่ผู้อยู่ในข่ายแห่ง สุขา ปฏิปทา ชิปปาภิญญา นะ ส่วนมากพวกเรามากอยู่ในข่าย “ล้างมือคอยเปิบอยู่บนหมอน” ผลจึงมักได้ ยินกันว่า “พระกรรมฐานหมอนแตก” นั้นแล มากกว่ากิเลสแตก

การปฏิบัติต้องฝึกกิเลสสู้กิเลส ความฝืนความทุกข์ความลำบาก เพราะความพากเพียรในการฝึกกิเลสนั้น เป็นการทำลายกิเลส เป็นการถอดถอนกิเลส เพื่อความสุขความสมหวังอันเป็นผลที่จะให้เกิดธรรมขึ้นภายในใจ สมกับว่าใจเป็นภษณะอันเหมาะสมอย่างยิ่งกับธรรมอยู่แล้ว ท่านกล่าวไว้เสมอว่า ธรรมมีอยู่ทั่วไป ธรรมมีอยู่ตลอดเวลา ทำไมธรรมจึงไม่ปรากฏแก่ผู้ปฏิบัติ เป็นเพราะเหตุไร เพราะเราไม่แสวงหาธรรมไปแสวงหาโลกหากิเลสก็มี แสวงหาธรรมแต่ไม่ถูกทางก็มี แสวงหาธรรมเพียงสักแต่ว่ากิริยาแต่ความจริงใจไม่มีในธรรมก็มี จึงไม่เจอธรรม การแสวงหาตามประเภทที่หนึ่งและที่สามนั้นเลวถึงใจและเข้าใจ ขออย่าให้ได้ยินเลยตลอดวันตาย ธรรมแม้มีอยู่ตลอดเวลา แต่ที่ไม่ปรากฏก็เพราะใจซึ่งเป็นสิ่งคู่ควรแก่ธรรมนั้นไม่ยอมรับธรรม เพราะถูกกิเลสประเภทเลวๆ กีดกันไว้ ธรรมจึงไม่ปรากฏภายในใจ

การเทศน์สอนหมู่สอนคณะมาก็เป็นเวลานาน นับแต่ออกสังคมาขึ้นเกือบสามสิบปีแล้ว ที่สอนแบบทุ่มเทกำลังทุกแง่ทุกมุมให้หมู่เพื่อนฟัง พอที่จะได้หลักได้เกณฑ์บ้างแต่ไม่ค่อยปรากฏ แม้แต่มาอยู่ในสำนักนี้ก็ยังไม่ค่อยรู้ๆ ตอนๆ ให้เห็นอยู่ เพียงหยาบๆ พุดแล้วยังไม่เข้าใจกัน เราจะหาความละเอียดลออถูกต้องดีงามยิ่งกว่านี้ได้อย่างไร เพียงแต่สิ่งหยาบๆ ยังหาความถูกต้องไม่ได้ ผิดพลาดคลาดเคลื่อนอยู่ตลอดเวลาในการแสดงออก แม้ไม่มีเจตนาที่ไม่ใช้สิ่งนำชมเชย นำส่งเสริมมาให้ทำลุ่มๆ ตอนๆ อย่างนี้ต่อไปได้ ไม่มีใครถือสาหรอกเพราะไม่มีเจตนา นำให้อภัยด้วยซ้ำไป แต่ครูอาจารย์และเพื่อนฝูงที่อยู่นอกเวทีละซี จะถูกตาแตก ออกแตกเพราะทนดูไม่ได้ ที่เห็นแต่กิเลสต่อๆ อยู่ทำนองนั้น

การปฏิบัติทุกสิ่งทุกอย่างต้องมีความจริงใจจริงใจ มีสติคอยจดจ่ออยู่เสมอ การประพฤติปฏิบัติสิ่งใดต้องเต็มไปด้วยเจตนา มีความจริงใจต่องานที่ชอบของตนอยู่เสมอ นั้นแลจัดว่าเป็นผู้มีความเพียร เพียรภายนอกเพียรภายในสะท้อนเข้าถึงใจดวงเดียวนี้ ผลภายนอกก็แสดงว่าผลภายใน ผิดพลาดภายนอกก็แสดงว่าผิดพลาดภายใน ไปจากใจที่มีสติหรือไม่มีสตินี้แลเป็นสำคัญ ถ้ามีสติแล้วย่อมไม่ผิดพลาดมากนัก หรือไม่ผิดพลาดนั้น ถ้าไม่มีสติต้องผิดได้ตลอดไป ความผิดอยู่เสมออันเป็นคุณธรรมประจำใจเราแล้วหรือนั้นเป็นความผิดทั้งหมด ความผิดนำมาซึ่งอะไรถ้าไม่นำมาซึ่งโทษทุกข์แก่ตัวเราเองนะ ฉะนั้นต้องระวังอยู่เสมอ การมาปฏิบัติเพื่อกำจัดกิเลสด้วยความเพียร คือ การเดินจงกรม การนั่งสมาธิภาวนา เป็นต้น นี่คือการก้าวขึ้นสู่เวทีที่ดีต่อแล้ว จะมัวเพลินเผลอเรออยู่ไม่ได้ จะถูกน็อกตกเวทีแบบไม่เป็นท่า ขายหน้าครูจะทนดูต่อไปได้

การอยู่ด้วยกันมากมันจะเริ่มโลเลไปละนะ ถ้ามากเข้า ๆ มักเป็นดังที่วานี้เสมอ ไม้
ว่าที่ใดมองเห็นแต่พระเต็มวัดเต็มวา แต่อรรถธรรมที่จะแฝงอยู่ภายในหัวใจของพระจะไม่
มี เมื่อสมาธิธรรม ปัญญาธรรม วิริยธรรม ชันติธรรมไม่มีในใจแล้ว จะหวังเอามรรคผล
นิพพานมาจากที่ไหน มีไม่ได้ ถ้ามีวิริยธรรม ชันติธรรม สติธรรม ย่อมจะสามารถมีสมาธิ
ธรรมขึ้นมาได้ และค่อยเลื่อนขึ้นชั้นปัญญาธรรมโดยลำดับ เพราะการพิจารณาตามชั้น
ตามภูมิของจิตของธรรม จนกลายเป็นมรรคผลนิพพานขึ้นมาประจักษ์ใจไม่สงสัย

เราหาความเที่ยงถาวรที่ไหนในโลกธาตุนี้ เห็นไหมนั่น องค์กรนั้นตายไปองค์กรนี้ตายไป
คนนั้นตายไปคนนี้ตายไป เราจะอยู่ค้ำฟ้าได้หรือ ทำไมจึงไม่วิ่งเต้นชวนชวยหาสารคุณ
เสียตั้งแต่บัดนี้ เสียตายอะไรในแดนสมมุติแดนป่าช้าแห่งการเกิดตายนี้ กิเลสพาคนให้
วิเศษวิโสอย่างไรบ้าง ขึ้นชื่อว่ากิเลสแล้วไม่ว่าตัวใด ต้องเป็นพิษเป็นภัยเป็นเสนียดจัญไร
ต่อจิตใจและมรรยาแห่งการแสดงออกอันดีงามทุกแห่งทุกมุมและกีดขวางธรรมทั้งนั้น ไม่
ใช่เป็นของดีพอที่จะทะนุถนอม ลืมเนื้อลืมตัวไปตามมันตลอดไปดังที่เป็นอยู่

เราเคยลืมเนื้อลืมตัวเพราะเพลงกล่อมของกิเลสมาเป็นเวลานานเท่าไรแล้ว เวลานี้
เป็นโอกาสอันเหมาะสมที่จะปลุกจิตใจเราให้มีสติให้มีปัญญา เพื่อรู้เหตุรู้ผล รู้โทษรู้คุณ
ตลอดความทุกข์ทรมานที่เกิดขึ้นเพราะกิเลสทำพิษ จะได้แก้ไขถอดถอนตามหลักธรรม
เครื่องแก้กัน ให้เป็นจิตที่มีความสงบผ่องใส เป็นจิตที่มีความสง่างามขึ้นมาโดยลำดับจน
ถึงวิมุตติหลุดพ้น แต่แล้วยังมามัวสุมกับเพลงกิเลสอยู่อย่างไรกันอีก ยังไม่เบื่อหน่ายอัมพ
อยู่หรือ

การหลุดพ้นนั้นหลุดพ้นที่ไหน ถ้าไม่พ้นที่จิต ซึ่งเป็นตัวถูกผูกมัดอยู่ด้วยกิเลสทั้ง
หลายเวลานี้เท่านั้น ไม่มีที่ใดเป็นที่หลุดพ้น อย่าพากันงมเงาจะเสียการณ์ อย่าคิดคาดไปที่
ไหน ๆ ให้เสียเวลา ว่าหลุดพ้นที่โน่นหลุดพ้นที่นี่ หลุดพ้นที่ใจนี้แล ใจเวลานี้เหมือนผู้ต้อง
หาถูกกดขี่บังคับ ถูกมัดถูกตืออยู่ด้วยกิเลสประเภทต่างๆ ยังไม่ทราบและไม่สนใจจะทราบ
เพื่อปราบมันเลยหรือ

ความโลภ ความโกรธ ความหลง ราคะตัณหา ผูกมัดรัดรั้งอยู่ภายในใจ ใจหาความ
อิสระได้ที่ไหนแม้แต่ขณะหนึ่ง ถ้าไม่ตั้งใจแก้ไขถอดถอนหรือปราบปรามออกให้ได้แล้ว
จิตจะหาความสงบร่มเย็นและหาอิสระไม่ได้เลยตลอดไป อย่าเข้าใจว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ไหนจะ
มาช่วยแก้ช่วยถอดถอนกิเลสตัวศักดิ์สิทธิ์ฤทธิมหาศาลที่ครอบหัวใจอยู่เวลานี้ได้ ถ้าไม่เอา
ความศักดิ์สิทธิ์จากวิริยธรรม สติธรรม สมาธิธรรม ปัญญาธรรมเหล่านี้เข้าแก้มัน ถ้าเชื่อ
ธรรมก็ต้องเชื่อว่ากิเลสเป็นตัวก่อเหตุให้เกิดทุกข์แก่เราเรื่อยมา และแก้กันอย่างไม่ชักช้า

นอนใจ ด้วย อุตตา หิ อุตตโน นาโถ ตนเป็นผู้ช่วยตัวเอง เป็นหลักใจในเวลาเข้าตางกับกิเลส

การทำความสงบใจก็ดี การพิจารณาก็ดี ถ้ามีสติกำกับอยู่กับใจ ใจจะสงบไม่ได้มีเธอ เป็นไปไม่ได้ เราเชื่อแน่วร้อยเปอร์เซ็นต์ ถ้าลงสติได้กำกับใจแต่ใจยังจะผินฟุ้งซ่าน พาลหาเรื่องส่งไปไหนได้อยู่แล้ว ใจนั้นก็ใช้ใจมนุษย์ที่รู้บุญรู้บาป ต้องเป็นใจสัตว์นรกนั้นแล

นอกจากกำหนดลงไปชั่วระยะแล้วก็ปล่อยให้จิตเผลอเผลอไป เพราะสติปราศจากใจ ไม่มีผู้ควบคุมรักษา เตียวรู้เตียวเผลอ แล้วก็ตั้งใหม่ ได้สักครูหนึ่งก็หายไป ตั้งสักครูหนึ่งก็หายไป ดังนี้จิตเป็นไปเพื่อความฟุ้งซ่านได้

แต่ถ้าลงได้ตั้งเจตนาฝังก็กลงไปด้วยความเข้มแข็งในจุดที่ทำงาน ได้แก่ที่กำหนดภาวนา จะกำหนดอานาปานสติก็ได้ หรือกำหนดธรรมบทใดก็ได้ มีความจริงจั่งอยู่ในธรรมบทนั้น มีสติจ้องอยู่ในธรรมบทนั้น โดยไม่คาดผลว่าจะเกิดขึ้นอย่างไรบ้าง ไม่คาดอดีตอนาคต กำหนดอยู่เฉพาะงานที่ตนกำลังทำนั้นด้วยปัจจุบันธรรม โดยความมีสติกำกับรักษาอยู่ จิตถึงจะผาดโผนโลดเต้นขนาดไหน ก็พันอำนาจของวิธีการเหล่านี้ไปไม่ได้ จะต้องเข้าสู่ความสงบ ให้ได้ชมความสงบเย็นใจ เรียกว่าสมาธิธรรมแน่อน

นี่ดูหมู่เพื่อนเราวางตาอยู่ตลอด ดูว่าไม่มีความจริงจั่งอะไรเลย เจ้าของก็ยังไม่รู้ตัวเองว่าไม่จริงจั่ง แต่คนอื่นมองดูทำไม่รู้ ในฐานะผมเป็นอาจารย์หมู่เพื่อนดูหมู่เพื่อนดูจริง ๆ เพราะเราเป็นผู้คอยแนะนำพร่ำสอน บกพร่องตรงไหน ๆ ก็มองเห็นชัด ๆ นอกจากชี้แจงเตือนแล้วเตือนเล่าของเก่าซ้ำ ๆ ซาก ๆ ก็ไม่เตือน ทนหูทนตากตาบอดไปบ้าง เมื่อความจริงจั่งไม่มีจะหาธรรมความสงบเป็นต้นก็ไม่ได้ตลอดไป

ผู้ปฏิบัติต้องเป็นผู้จริงจั่ง เอาจริงเอาจั่งกับทุกสิ่งทุกอย่าง มีสติคอยกำกับรักษาอยู่เสมอ ไม่ว่าจะทำกิจการนอกการใน มีสติสัมปชัญญะอยู่ในนั้น ยิ่งย่อนจิตเข้ามาสู่องค์ภาวนาด้วยแล้ว ไม่ยอมให้มีงานใดอารมณ์ใดเข้ามายุ่งเกี่ยวเลย มีแต่งาน คือ จิตตภาวนาอันเดียว จิตย่อมสงบได้ ไม่พันอำนาจของสติปัญญานี้ไปได้ เราเคยทำมาอย่างนี้จึงกล้าพูดกล้าสอนไม่กลัวผิด เพราะแน่ใจว่าไม่ผิด

พูดถึงด้านปัญญาก็เหมือนกัน ถ้าลงปัญญาได้แทงลงไปตรงไหน พิจารณาจุดใด ย่อมจะปรากฏความจริงขึ้นมาถ้ามีสติ แต่ปัญญาที่ไม่มีสมมติเป็นพื้นฐาน ย่อมกลายเป็นสัญญาไปได้ เร่ ๆ ร่อน ๆ ออกนอกกลุ่มนอกทางไปเสีย มันไม่เป็นปัญญาให้ตามความมุ่งหมาย ฉะนั้นสมมติกับสติจึงเป็นธรรมจำเป็นเพื่อวิปัสสนาปัญญา

จิตที่ไม่มีความสงบตัว ย่อมเต็มไปด้วยความหิวโหยกระวนกระวายในอารมณ์ต่าง ๆ อันเป็นส่วนภายนอก ซึ่งเคยเป็นมานานจนกลายเป็นนิสัย ในขณะที่จะหักห้ามจิตใจเข้าสู่ อรรถสัจธรรม ก็กลายเป็นเรื่องของโลกสงสารของกิเลสตัณหาไปเสียหมด เดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนาก็มีแต่กิริยาของโลกเข้ามาเหยียบย่ำทำลาย เพราะอำนาจของกิเลสมันมีกำลังมาก มันจุดมันลากไปเสีย ความเพียรก็ไม่ปรากฏ มีแต่เดินหย็อก ๆ

ความเพียรที่ไม่มีสติได้ประโยชน์อะไร นั่งสมาธิก็เป็นสมาธิหัวตอ ร่างกายก็ตั้งอยู่นั้นแหละแต่จิตมันไม่อยู่ ถูกกิเลสจุดลากออกไปนอกโลกนอกสงสารที่หนีกี่ทวีปก็ไม่รู้ พอย้อนจิตเข้ามาสู่ตัว ก็มาพาลหาเรื่องคิดเอาเวล่ำเวลาเป็นมรรคเป็นผล หรือมาตำหนิติเตียนธรรมว่า ทำไมทำความเพียรถึงขนาดนี้จึงไม่ได้ผล ก็ไม่ได้ทำเพื่อเอาผลแห่งธรรมนี้ แต่ทำเพื่อเอาผลแห่งกิเลสต่างหาก แล้วจะปรากฏธรรมขึ้นมาได้อย่างไร

นี่ซิ จึงทำให้วิตกวิจารณ์กับหมู่เพื่อน มาปฏิบัติไม่ได้ร่องได้รอย ไม่เห็นความสงบร่มเย็น ไม่เห็นความสว่างกระจ่างแจ้ง ทั้งที่ครูบาอาจารย์ก็สอนเรื่องสมาธิสอนอย่างเต็ม อรรถเต็มธรรม เต็มภูมิ สอนปัญญา ก็สอนเต็มภูมิ จนกระทั่งวิมุตติหลุดพ้น พุดให้ฟังทุกแง่ทุกมุม ไม่ได้ตันได้เตามาพุด พุดด้วยความจริงจังกายในใจจริง ๆ เช่นว่า ธรรมมีอยู่ตั้งเดิมและทั่วไปตั้งนี้เป็นต้น

อะไรจะเป็นผู้สัมผัสรับทราบธรรม ในแง่หนักเบาของธรรม ชั้นต่าง ๆ ของธรรมจนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้นอันเป็นธรรมประเสริฐ ถ้าไม่ใช่ใจเป็นผู้สัมผัสรับทราบ เป็นผู้ยืนยัน เป็นภาชนะอันเหมาะสม สิ่งอื่น ๆ ไม่มี ถ้าอยากจะทำสมาธิธรรมดังท่านสอนไว้ ก็ให้ทำอย่างที่ว่านี่ซิ ความสงบนั้นแหละจะเป็นพยานของใจ เพราะจะเป็นขั้นที่ใจ

ปัญญาความเฉลียวฉลาดในการคลี่คลายดูเหตุดูผล สกลกายอันเต็มไปด้วย อนิจจัง ทุกขัง อนตตา หรือปฏิกุศลโสโครก กองป่าช้าผีดิบผีสดเต็มอยู่ในนี้หมด มันก็ทราบก็เห็นชัดเจนขั้นที่ใจด้วยปัญญา ไม่ว่าจะพิจารณาไปทางใดแง่ใด ถ้าความจริงจังกมีอยู่กับใจอย่างไรก็ปิดไม่อยู่ ต้องรู้สมาธิ ต้องแจ้งทางปัญญา ต้องหลุดพ้นเป็นวิมุตติขั้นที่ใจแน่นอนไม่สงสัย

กลางคืนทั้งคืนเป็นยังงี้ ทำความเพียรนะ มันถึงไม่ได้เรื่องได้ราว กลางวันก็เหมือนกัน เราไม่ให้มีการมีงานอะไร พยายามรักษาหมู่เพื่อนไม่ให้มีงานอะไรมายุ่งมาเกี่ยว นอกจากงานข้อวัตรปฏิบัติซึ่งเคยมีประจำวันเท่านั้น งานอื่นงานใดก็ไม่ให้ยุ่ง เพื่อจะได้ประกอบความพากเพียรให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ให้เห็นเหตุเห็นผลภายในจิตใจจริง ๆ จึงไม่ให้มีงานอะไรภายในวัด เพราะเคยปฏิบัติมาแล้ว ว่างานทั้งหลายนั้นนะ มันเป็นข้าศึกต่อจิตตภาวนา

แม้ท่านจะกล่าวว่าสมมุติตาม งานส่วนหยาบนั้นแลกลั้บกลายมาเป็น
 ข้าศึกต่องานละเอียดคืองานจิตตภาวนา และกลายเป็น มิจุฉากมุมนุโต สำหรับนักจิตต
 ภาวนาไปได้ไม่อาจสงสัย เช่น ทำนั้นสร้างนี้ ยุ่งนั้นยุ่งนี้ นั้นแหละมันทำลายจิตตภาวนา ทำ
 จิตใจให้เกิดความกังวลวุ่นวาย เสียเวล่ำเวลาไปวันละเล็กละน้อย จนกลายเป็นการทำลาย
 จิตใจทางความสงบร่มเย็นไปได้โดยไม่ต้องสงสัย ด้วยเหตุนี้จึงเรียกว่ามรรคหยาบทำลาย
 มรรคละเอียด หรือฆ่ามรรคละเอียดให้เสียไปได้

มรรคหยาบก็คือการทำนั้นทำนี้ภายนอกเกี่ยวกับด้านวัตถุ แล้วมาทำลายด้าน
 นามธรรม คือจิตตภาวนาของเราให้เสื่อมลงไปโดยลำดับลำดับ จนเสื่อมหายไปหมดไม่มี
 อะไรเหลือ นี้เราเคยเห็นโทษมาแล้ว จึงไม่ส่งเสริมในการก่อสร้างนั้นก่อสร้างนี้ซึ่งหาเหตุผล
 ไม่ได้ จะทำอะไรก็ต้องให้มีเหตุผล เป็นความจำเป็นที่ควรทำจริง ๆ ถึงได้ทำ ทำก็ทำด้วยการ
 กำหนดกฎเกณฑ์เอาไว้โดยเฉพาะ ๆ ไม่ให้เลยเถิดเลยเหตุเลยผล นี้เราพยายามเสมอใน
 การรักษาหมู่เพื่อนเพื่อให้ได้หลักเกณฑ์ในธรรมปฏิบัติ

สำหรับจิตตภาวนานี้ขาดตกบกพร่องไม่ได้ อะไรจะขาดก็ขาดไปเถอะ จตุปัจจัยทั้งสี่
 นั้นจะขาดก็ขาดไป ถือเป็นของธรรมดา แม้แต่ชาวโลกเขาแสวงหาได้ เขาก็ยังมีขาดตกบก
 พร่องได้ ทำไมเราเป็นผู้ไปขอรทานเขากินเขาใช้เขาอยู่อาศัย ไม่ได้ทำอะไรเลย จะไม่มีขาด
 ตกบกพร่องได้เป็นไปไม่ได้หรอก เป็นไปไม่ได้ ต้องมีขาดตกบกพร่องเหมือนโลกทั่ว ๆ ไป

ก็เราอยู่ในท่ามกลางแห่งโลก อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ที่หาความสม่าเสมอไม่ได้ เราจะ
 สม่าเสมอไปได้ยังงั้นในสิ่งเหล่านั้น แล้วก็ไม่ใช่เรื่องที่จะนำมาคิดให้เป็นกังวล นอกจากจะ
 ชำระสิ่งที่มันก่อความกังวลภายในใจให้หมดไป ๆ โดยลำดับเท่านั้น นี่เรื่องของพระเป็น
 อย่างนี้แต่ครั้งพุทธกาลมา อย่างวุ่นวายส่ายแส่หาเสี้ยนหนามมาแทงหัวใจ จงอยู่สงบสุขด้วย
 ความมักน้อยสันโดษตามทางศาสนาที่พาดำเนินมา

อย่าคิดเรื่องใดให้เสียเวล่ำเวลา โลกนี้เราต่างก็ได้เคยผ่านมานานก็ปีก็เดือน นับตั้ง
 แต่วันเกิดมาจนกระทั่งบวชมาถึงวันนี้ ทุกสิ่งทุกอย่างก็เคยได้ผ่านมาแล้ว ทางหู ทางตา
 ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ตลอดทางใจที่คิดยุ่งเหยิงวุ่นวายอยู่เรื่อยมา ได้ผลได้ประโยชน์
 อะไร ทำไมจึงไม่นำมาเทียบเคียงความหนักเบาได้เสียซึ่งกันและกัน ระหว่างเรากับความ
 คิดอารมณ์ต่าง ๆ นั้น ที่นี้เราจะทุ่มเทจิตใจเราลงสู่ธรรมอยู่อย่างแท้จริง ทำไมมันจึง
 ถอยหลัง มันถึงจะไปไม่รอด ถ้าเราไม่เชื่อกิเลสจนไม่ยอมฟังเสียงธรรมเสียงธรรมเลยเท่า
 นั้น

มรรคผลนิพพานมีอยู่ที่ไหน ถ้าไม่มีอยู่ที่ใจนี้เท่านั้น แต่ที่ปรากฏขึ้นมาไม่ได้เพราะกิเลสทับถมอยู่จนมองหาจิตไม่เจอ แล้วจะเอามรรคผลนิพพานมาจากไหน ถ้าไม่ฟาดฟันหั่นแหลกกันลงไปด้วยสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร อย่างเอาจริงเอาจัง ผাগเป็นผากตายกับพระพุทธเจ้าจริงๆ แล้ว จะไม่เห็นความอัศจรรย์ภายในจิต และจะไม่เห็นคำว่าธรรมมีอยู่ดั้งเดิมและมีอยู่ทั่วไปเลย ธรรมจะมาปรากฏที่ไหนก็ไม่รู้ ทั้งๆ ที่ธรรมพร้อมจะปรากฏขึ้นที่ใจ รู้ที่ใจ รับทราบที่ใจ ยืนยันกันได้ที่ใจทุกเวลาอกาลิกอนันต์แล

นับแต่สมาธิธรรมจนถึงวิมุตติธรรม จะนอกเหนือไปจากใจจะเป็นผู้รับทราบเป็นภาชนะ เป็นเจ้าของแห่งธรรมทั้งหลายไปไม่ได้เลย ทำให้จริงให้จิงซี ถ้าอยากรู้อยากเห็นธรรมกับใจเป็นธรรมแห่งเดียวกันอย่างอัศจรรย์ในชีวิตของเรา

นี่นับวันร่อยหรอไปโดยลำดับๆ ต่อไปจะไม่มีใครสืบทอดข้อวัตรปฏิบัติทั้งภายในทั้งภายนอกกันแล้วนะ ภายในก็หมายถึงภูมิจิตภูมิธรรมภายในใจของผู้ปฏิบัติ ภายนอกก็คืออรุณควัตรข้อปฏิบัติไม่ให้เสื่อมคลาย หลักสำคัญก็ขึ้นอยู่กับใจ ถ้าใจมีหลักมีเกณฑ์ ใจมีภูมิธรรมภูมิธรรมอยู่ภายในตัว การประพฤติปฏิบัติข้อวัตรภายนอก ก็คงเส้นคงวาสมาเสมอ ถ้าใจไม่มีหลัก ไม่มีภูมิธรรมภูมิธรรมภายในใจ ข้อวัตรปฏิบัติก็ค่อยเสื่อมและจืดจางไปๆ เลยกลายเป็นเรื่องอื่นขึ้นมาแทนที่เสีย

งานทั้งหลายมีงานเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา งานเสาะแสวงหาป่าเขาลำเนาไพร เพื่อบำเพ็ญเพียรชำระกิเลส ที่เคยทำมาก็เสื่อมคลายหายไป จิตกลับกลายแสวงหางานของโลกไปเสีย แล้วก็ไปกันใหญ่ละที่นี่ หาทางยับยั้งตั้งตัวด้วยธรรมไม่ได้ จิตเคลิ้มหลับไหลตามโลกไปเสียอย่างน่าเสียดายและสังเวชใจ

นี่วิตกกมากับหมู่เพื่อนที่มาอาศัยอยู่ด้วย ตลอดวงคณะที่เกี่ยวข้องกัน จนถึงส่วนใหญ่คือสังฆมณฑล จึงได้พูดแล้วพูดเล่า ย้ำแล้วย้ำเล่าอยู่เสมอในเรื่องเหล่านี้ เพราะเราเห็นคุณค่าแห่งธรรมของพระพุทธเจ้าเต็มหัวใจ และพูดอย่างตรงไปตรงมา ได้กำหนดพิจารณาเต็มกำลังความสามารถหมดแล้วในสามโลกธาตุนี้ว่า อันใดที่เด่นกว่าเพื่อนในทางความดีความสุขความประเสริฐเลิศเลอ ก็ไม่เห็นอะไรนอกเหนือไปจากใจกับธรรมที่สัมผัสสัมพันธ์กัน และใจกับธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นั่นคือความประเสริฐสุด เมื่อถึงความประเสริฐสุดแล้วเสียดายอะไร มันสลัดออกหมด เพราะไม่มีอะไรเยี่ยมยิ่งกว่านั้น เมื่อใจได้รู้ได้เห็นเต็มตัวแล้วยังจะเสียดายป่าช้าที่เคยเกิดตายนี้อยู่หรือ

เวลานี้กิเลสพาให้สร้างป่าช้า พวกกันเข้าใจหรือยัง เกิด แก่ เจ็บ ตาย เราเคยเป็นมาสักเท่าไรแล้ว ไม่เบื่อไม่อดทนระอาใจหรือ ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ก็คือความหมุนไป

ด้วยความทุกข์ความทรมานตลอดไปนั่นเอง ความพินาศจากความเกิด แก่ เจ็บ ตาย เพราะจิตหลุดพ้นนี้เป็นสิ่งที่ประเสริฐเลิศโลกแล้ว นิจุฉาโต ปรินิพพุโต เรียกว่าดับสนิท บรรดาชาติความเกิด ชราความแก่ พยาธิความเจ็บ มรณะความตาย ภพน้อยภพใหญ่ดับไปหมดภายในจิต เป็น นิจุฉาโต ปรินิพพุโต ดับสนิทที่ใจ

มีกิเลสเท่านั้นที่เป็นเครื่องผูกมัดก่อกวน ทับถมโถมตีจิตใจอยู่ตลอดเวลาให้ตั้งเนื้อตั้งตัวอยู่ผาสุกบ้างไม่ได้ นั่งอยู่ที่ไหนก็เป็นพินเป็นไฟ อิริยาบถทั้งสี่เป็นพินเป็นไฟ ไม่ใช่เป็นพินเป็นไฟเพราะธรรมมาเผาผลาญ แต่เป็นเรื่องของกิเลสทั้งมวลเผาผลาญจิตใจ

เมื่อชำระกิเลสชั้นหยาบคือความฟุ้งซ่านรำคาญไปได้ จิตก็สงบ นี้เราก็อพบเห็นคุณค่าของธรรมคือความสงบเย็น และเห็นโทษของกิเลสตัวพาให้ยุ่งเหยิงวุ่นวายไปโดยลำดับแล้ว.แน่ะ เมื่อแก่เข้าไป ๆ กิเลสค่อยหมดไป ๆ ความสะดวกสบายของใจค่อยปรากฏขึ้นมาโดยลำดับ เอาจนกระทั่งกิเลสไม่มีเหลือภายในใจเลย อะไรที่นี้จะมาผูกมัดก่อกวนอีก เรื่องเล็กเรื่องน้อยแม่เท่าเม็ดหินเม็ดทราย ซึ่งเป็นเรื่องของกิเลสที่จะมาผูกมัดก่อกวนอีกไม่มีแล้ว มีแต่จิตล้วน ๆ เป็นธรรมทั้งแท่งก็ทราบได้ชัด ๆ ที่นี้ร้อยทั้งร้อยไม่สงสัย ว่าอ้อ ไอ้เรื่องจิตยุ่งเหยิงวุ่นวายมาตั้งแต่ขั้นนั้นจนถึงขั้นละเอียดสุด มีแต่เรื่องของกิเลสทั้งนั้นเป็นผู้ผูกมัดก่อกวน

เมื่อกิเลสสิ้นสุดลงไปเพราะอำนาจของตปธรรม มีสติปัญญาเป็นเครื่องแผดเผาแล้ว ถ้าจะเปรียบเทียบกับเหมือนบ้านร้าง บ้านร้างคือยังไ้ แต่บ้านร้างหากยังมีคนอยู่ นั้นฟังซิ เหมือนบ้านร้างที่เจียบปราศจากสิ่งวุ่นวายพลุกพล่าน ภายในจิตนั้นเจียบไม่มีอะไรแสดง ความคึกความคะนอง ความวิ้งเต็นแผ่นกระโดด ความเหลวไหลโลเล ความผูกมัดก่อกวนเหมือนแต่ก่อน เหมือนกับบ้านร้างทั้ง ๆ ที่มีคนอยู่

บ้านร้างแต่มองเห็นคนมีอยู่ในบ้านนั้นคืออะไร ก็มีแต่ชั้นธตตีดินปรุแต่งตามประสาของมนุษย์ยิบ ๆ เท่านั้น กิเลสตัวสำคัญที่นำชั้นธตตีไปใช้เป็นเครื่องมือั้นตายหมดแล้วยังเหลือแต่ชั้นธตตีซึ่งไม่มีความหมายอันใดเลย เพราะไม่มีเจ้าของคือกิเลสเป็นตัวการ ชั้นธตตีหมดจากการบังคับของกิเลส เหลือแต่อาการที่คิดไปปรุมา จำได้หมายรู้ธรรมดาเท่านั้น นี้เรียกว่าบ้านร้างแต่มีคน

หลักใหญ่ก็คือจิต บ้านร้างแต่จิตรู้ รู้ล้วน ๆ รู้ไม่มีอะไรผูกมัดก่อกวน รู้ไม่มีพิษมีภัย รู้ด้วยความบริสุทธิ์ล้วน ๆ ชั้นธตตีก็เป็นชั้นธตตีล้วน ๆ ไม่มีกิเลสเข้าเคลือบแฝง นั้นแหละที่ว่าบ้านร้างหากแต่มีคนอยู่เป็นอย่างนั้น

ถ้าไม่ร่างเป็นอย่างไร อาการของชั้นร์ทุกอย่างที่แสดงออกเต็มไปด้วยพิชด้วยภัย เพราะกิเลสเป็นผู้บงการใช้ออกมา ความคึกคะนองความยุ่งเหยิงวุ่นวาย ราคะตัณหา ความโลภ ความโกรธ ความหลง เต็มไปหมด ออกมาจากชั้นร์ทั้งนั้นเป็นเครื่องมือ เมื่อหมดตัว การสำคัญแล้ว ชั้นร์ก็มีอยู่อย่างนั้นแหละ เวทนาก็มี แต่มีภายในร่างกายเท่านั้น ภายในจิตใจไม่มี จะเป็นสุขก็ดี ทุกข์ก็ดี อุเบกขาที่ดี มีอยู่ภายในธาตุในชั้นร์นี้เท่านั้น ไม่มีภายในจิตที่บริสุทธิ์สุดส่วนแล้ว

นับตั้งแต่ขณะที่กิเลสขาดหลุดลอยออกไปจากใจ ทุกขเวทนาต่างๆ จึงไม่มีในจิตของท่านผู้หลุดพ้นแล้วจากสมมุติโดยประการทั้งปวง มีแต่เวทนาในชั้นร์ รูปชั้นร์ก็เพียงทรงตัวอยู่ตามสภาพของตน เวทนาชั้นร์ สุข ทุกข์ เฉยๆ ที่เป็นไปตามร่างกายก็เป็นไปตามหลักธรรมชาติของมัน ไม่มีพิชมีภัยอะไรต่อจิตใจ สัญญาก็เพียงจำได้หมายรู้ยิบๆ แยะๆ ไปตามธรรมดาของมัน พอถึงกาลก็สลายไปตามเรื่องของมัน จิตซึ่งเป็นธรรมชาติที่บริสุทธิ์พุทธะเต็มดวงอยู่แล้ว จะมีอะไรหวั่นไหวกับเรื่องทุกขเวทนาเหล่านี้ที่ปรากฏขึ้นตามธรรมชาติของมันเล่า ไม่มีหวั่นไหวกับเวทนาใดชั้นร์ใดทั้งสิ้น

นั่น การดับทุกข์ดับที่นี้ เมื่อสมุทัยคือกิเลสไม่มีครองหัวใจ ไม่มีมาบีบบังคับจิตใจแล้วแสนอิสระ ทั้งๆ ที่ยังไม่ตายก็รู้เห็นได้ชัดๆ อยู่ไหนก็อยู่สบาย เป็นอิสระตลอดเวลา อกาลิโก ไม่เลือกกาลสถานที่เวล่ำเวลาอิริยาบถเลย ถึงเรียกว่า อกาลิโก

เพียงกิเลสดับไปเท่านั้น สิ่งทั้งหลายก็เป็นความปกติของตนไปหมด รูปก็ปกติตามหลักธรรมชาติของเขา เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็ปกติ เพราะไม่มีใครเข้าไปยึดไปถือไปสำคัญมั่นหมาย จิตก็บริสุทธิ์รู้เท่าทันอาการทั้งหลายโดยหลักธรรมชาติ เป็นแต่เพียงอาศัยกันไปชั่วระยะเวลาเท่านั้น ไม่มีความยึดมั่นถือมั่น มีแต่เพียงความรับผิดชอบภายในร่างกายของตน แต่ไม่ได้ยึดมั่นถือมั่นว่าสิ่งนี้เป็นเราเป็นของเราเป็นต้น เมื่อถึงกาลแล้วก็สลายลงไปตามวิสัยของสมมุติ เพราะเรียนรู้หมดแล้ว รอคอยดูและรับผิดชอบกันไปจนถึงวันแตกดับไปเท่านั้น ไม่นอกเหนือไปจากตาข่าย คือญาณความรู้แจ้งเห็นจริงภายในจิตนี้ไปได้เลย

ชาติปี ทุกขชา ชราปี ทุกขชา มรณมฺปิ ทุกฺขํ เวลาเกิดก็เป็นทุกข์ แก่ก็เป็นทุกข์ ตายก็เป็นทุกข์ ท่านว่า ถ้าเป็นธรรมดาสัมมุทัยๆ ไปแล้ว เป็นทุกข์จริงๆ เตือดร้อนวุ่นวายระส่ำระสาย ร่างกายเป็นทุกข์ จิตใจก็เป็นทุกข์ขึ้นมาตามๆ กัน เลยกลายเป็นโรคสองชั้นโรคทางกายก็เสียดแทงเข้าไปสู่จิต โรคทางจิตก็เกิดความวุ่นวายเตือดร้อน นี่เรื่องสามัญชนเราเป็นอย่างนี้

แต่พระอรหันต์ท่านไม่เป็น ชราปี ทุกฺษา ท่านก็ทราบเรื่องของขันธเสีย มรณมุขิ ทุกฺขิ ขณะจะตายท่านก็ทราบว่ามันแสดงเต็มที่ คือทุกขเวทนานั้นแหละ ท่านก็ทราบเสียแต่ท่านไม่เป็นทุกฺขิ ใจท่านคำว่าทุกฺขิก็สักแต่ว่ามีอยู่ภายในขันธ เมื่อหมดกำลังของมันที่จะสืบต่อต่อไปได้แล้วก็ปล่อยลงตามสภาพเดิม ธาตุไหนก็ไปเป็นธาตุนั้น ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ สลายลงไปสู่ธาตุเดิมของตน ธรรมชาติจิตที่บริสุทธิ์หลุดพ้นแล้วก็ไม่มี ความเยื่อใยอะไรทั้งสิ้น นั่นความเป็นอิสระ นั่นคือผลแห่งความเพียรที่เต็มไปด้วยความทุกฺขความลำบากในการตะเกียกตะกายต่อสู้กับกิเลสตัณหาอาสวะผลเป็นอย่างนี้ พวกเข้ใจหรือยัง ถึงใจบ้างหรือเปล่า หรือถึงแต่กิเลส ถึงแต่ทุกฺขอยู่ร่ำไป ไม่สนใจในสุขในธรรมเลยหรือ ถ้าเช่นนั้น กุสลา ธมฺมา ก็หมดความหมาย

เพราะฉะนั้นการได้รับความทุกฺขความลำบากเพราะการประกอบความเพียร จึงไม่ถือเป็นอุปสรรค ไม่ถือเป็นข้อรำคาญ ต่อสู้กันเพื่อชัยชนะ นักมวยเขาต่อสู้กันบนเวที เขาไม่คิดอดทนระอาใจในความเมื่อยหิวอ่อนเพลีย ความเจ็บความปวดต่างๆ เลย ขณะนั้นเขาไม่คิด มีแต่จะเอาชนะทำเดี่ยวเท่านั้น ถ้ามามัวคำนึงถึงเรื่องความเมื่อยหิวอ่อนเพลียอยู่แล้ว กำลังใจจะตกทันที และก็แพ้โดยไม่ต้องสงสัย

นี่ถ้าเรามาคำนึง หรือมาคิดมามัววุ่นวายอยู่กับความลำบากลำบากในการประกอบความเพียร แสดงว่าเราเตรียมแพ้แล้วตั้งแต่ยังไม่ขึ้นเวที เพราะฉะนั้นจงคำนึงถึงศาสตร์ของเราอยู่เสมออย่าได้ลืม ท่านทำขนาดสลบสามหน เรามีใครบ้างสลบเพราะความเพียรนะ พิจารณา ดู เอามาเทียบช้

ท่านผู้เป็นครูเป็นศาสตราจารย์ สอนธรรมแก่พวกเราได้กราบไหว้บูชา และประพฤติปฏิบัติตามอยู่เวลานี้ ท่านลำบากหรือไม่ลำบาก การต่อสู้กับกิเลสยากขนาดไหน พระสาวกก็เหมือนกันต่างองค์ต่างลำบากลำบาก เพราะกิเลสเป็นสิ่งที่แก้ยาก กิเลสเป็นสิ่งที่แหลมคมมากเกินกว่าสติปัญญาของคนธรรมดาจะรู้ได้ จะเห็นได้จะแก้ได้ จะสู้ได้ ในบรรดาภคินิยามของกิเลสซึ่งมีมากต่อมาก นอกจากธรรม คือสติธรรม ปัญญาธรรม เป็นต้น โดยมีความเพียรและธรรมอื่นๆ เป็นเครื่องสนับสนุนเท่านั้น จึงจะทราบภคินิยามของกิเลสได้เป็นลำดับๆ จนถึงขั้นพอพิศพอเหวี่ยงกัน คือ กิเลสมีความละเอียดลออขนาดไหน สติปัญญาที่มีความละเอียดลออไปตามกัน ตามกันทัน และฟาดฟันหักแหลกกันไปทุกระยะๆ ได้ชัยชนะไปเป็นระยะๆ

อยู่ทำไต่ ไปที่ไต่ มีแต่ทำต่อสู้กับกิเลส ฆ่ากิเลส ขณะเดินจงกรมอยู่ ถ้ากิเลสเป็นตัวเป็นตนเหมือนสัตว์เหมือนบุคคลแล้ว จะเห็นตัวกิเลสทั้งลูกเต้าหลานเหลนของกิเลส ทั้ง

พ่อ-แม่ ปู่-ย่า ตา-ยายของกิเลสตายเกลื่อนอยู่ข้างทางจงกรมเต็มไปหมด ที่นั่งที่นอน หมอนมุ้ง ที่ซบที่ฉ้น ตามสายทางบิณฑบาตจะเต็มไปด้วยซากศพของกิเลสที่ถูกฆ่าตาย เกลื่อนหมดนั่นแล เพราะความเพียรของท่านผู้แก้แค้นฆ่ากิเลสให้ฉิบหาย ท่านมีสติท่านมี ปัญญารอบตัว รอบอารมณ์ภายในภายนอก และฟาดฟันหั่นแหลกกันอยู่ทุกอิริยาบถ

ไปไหนก็มีแต่การฆ่าการฟันกิเลส ไปบิณฑบาตเพื่อยังอัตภาพชีวิตให้เป็นไป ท่านก็ ลักแต่ว่า ถือเป็นกิริยาตามข้อวัตรปฏิบัติเท่านั้น แต่หลักใหญ่คือความเพียรฆ่ากิเลสท่านไม่ ลดละ เดินไปไหนมาไหนมีแต่ความเพียร โดยมีสติปัญญาเป็นเพื่อนสองอยู่ตลอดเวลาทุก อิริยาบถ ความที่เคยปลั่งเปลวและลุ่มลุกคลุกคลานมาแต่ชั้นเริ่มแรกหายหน้าไปหมด ปรากฏแต่สติปัญญาอยู่รอบตัว เมื่อเป็นเช่นนั้นทำไมจะไม่พบไม่เจอไม่ทันกับกิเลส ละเอียดขนาดไหนก็เถอะ ท่านค้นขึ้นมาฆ่าจนได้ จนแหลกแตกกระจายไปหมด

คำว่ามหาสติมหาปัญญานั้น ต้องเรียนมาเฉพาะในตำรับตำราเท่านั้นหรือ นั่นเป็น ชื่อของมหาสติมหาปัญญาต่างหาก องค์ของมหาสติมหาปัญญาจริงๆ นั้นต้องผลิตขึ้นที่ใจ เรา ราคะตัณหา ความโลภ ความโกรธ ความหลง ในตำรา มีแต่ชื่อของกิเลสทั้งนั้น ตัว กิเลสจริงๆ อยู่ภายในใจเรา จงมองเข้ามาที่นี้ แกกั้นที่นี้ ชำระกันที่นี้ซิ ตำราธรรมท่าน สอนให้พิจารณาให้แก่ให้ถอดถอนกันที่นี้ คำว่านิพพานๆ ก็ดี ความบริสุทธิ์หลุดพ้นก็ดี นั้นเป็นชื่อของธรรมที่ท่านชี้เข้ามาสู่ตัวจริง คือใจของเราเนี่ย เอาให้รู้แจ้งและหลุดพ้นที่นี้ซิ

เมื่อได้รู้แจ้งเห็นชัดภายในใจแล้ว จะสงสัยพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ว่ามี หรือไม่มีที่ไหนกันอีก เมื่อใจดวงนี้เป็นพยานยืนยันความจริงสุดส่วนอยู่แล้ว เราเชื่อมั่น ในความจริงของเรา เราเห็นชัดในความจริงของเรา แล้วจะไปลบล้างพระพุทธเจ้า พระ ธรรม พระสงฆ์ ว่าไม่มีได้ลงคอละหรือ ถ้าจะลบล้างพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ว่า ไม่มี ก็จงลบล้างความรู้สุดส่วนอยู่ภายในใจซึ่งเป็นธรรมชาติเหมือนกันนั้นเสีย

แต่ร้อยทั้งร้อยบรรดาท่านที่รู้เห็นธรรม ซึ่งเป็นยอดพุทธ ยอดธรรม ยอดสงฆ์ ภาย ในใจของตนแล้ว ต้องกราบพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ อย่างราบคาบไม่อ้อมพอด้วย กันทั้งสิ้น ฉะนั้นเมื่อเรายอมรับความรู้เห็นภายในใจของตนแล้ว ก็ต้องยอมรับ พุทธ ธรรม สงฆ์ ในสากลโลกเท่าเทียมกัน โดยไม่มีอะไรมาขัดแย้งเลย ที่เคยขัดแย้งก็มีกิเลสอย่างเดียว เท่านั้น ซึ่งไม่เคยลงกับธรรมมาแต่กาลไหนๆ เพราะความจริง พุทธ ธรรม สงฆ์ ที่ท่าน แสดงบอกไว้ในตำรา ย่อมเป็นเหมือนกันกับความรู้ที่บริสุทธิ์ ซึ่งเรารู้เราเห็นเราทรงไว้อยู่ เวลานี้ ไม่ผิดกันแม้แต่นิดเลย

นี่แหละที่ท่านว่า พระพุทธเจ้าอยู่ที่ใจ พระธรรมอยู่ที่ใจ พระสงฆ์อยู่ที่ใจ ไม่อยู่ที่อื่น ๆ ไม่มีที่สถิตของธรรมนอกจากจิตเท่านั้น จะเป็นที่สถิตของธรรมทุกชั้นตลอดถึงวิมุตติหลุดพ้น จะไม่หลุดพ้นที่ไหน พ้นที่จิตนี้แล จงเอาให้จริงให้จัง

อย่ามาทำเล่น ๆ เหลาะ ๆ แหละ ๆ นะ เราหนักใจ เพราะเคยปฏิบัติมาแล้วก่อนที่จะนำธรรมมาสั่งสอนหมู่เพื่อน และเคยพูดให้ฟังไม่รู้กี่ครั้งก็หน ไม่ได้พูดได้คุยเพื่ออวดหมู่เพื่อน พูดเป็นคติและพูดตามความจริงของคนที่ได้ดำเนินมา เราแทบล้มแทบตายมาหลายหนแล้วในการต่อสู้กับกิเลส แต่แล้วเราก็ไม่ตาย สุดท้ายกิเลสมัน....ถ้าสู้เราไม่ได้

นี่ก็เป็นพยานได้ที่ว่าพระพุทธเจ้าสลับไปสามหนไม่ตาย สุดท้ายกิเลสก็ตาย เราได้เคยทำเคยทุกข์แสนสาหัสมาแล้วหลายหนแต่ไม่ถึงขั้นสลับ ไม่ถึงขั้นตาย แต่ประจักษ์ชัดว่ากิเลสมันตายมาโดยลำดับ ๆ เอาให้คว้าไปหมดโคตรแซ่ของมันชิกิเลสภายในใจนะ โคตรแซ่มันคืออะไร อวิชชาขบถจลาจล สงขารานั่นแหละโคตรแซ่กิเลสเราจะไปหาที่ไหน ฟาดฟันหั่นแหลกกันลงไปทีนั้น เมื่อโคตรแซ่มันตายเกลี้ยงหมดแล้ว ไม่มีอะไรเป็นพืชเป็นพันธุ์ต่อไปแหละ หมดเรียบวุธ

อวิชชาขบถ อเสสวิราคนิโรธา สงขารนิโรธ,สงขารนิโรธา วิญญูณนิโรธ,... ตลอดถึง นิโรธ โหติ. เรียบไปหมด เมื่ออวิชชาดับ อะไรรึนั่น ๆ ดับหมด เหมือนเราถอนต้นไม้ทั้งรากแก้วขึ้นมา พรวดเดียวเท่านั้นแหละ กิ่ง ก้าน สาขา ดอก ใบ ไม่ต้องพูดมันตายไปด้วยกันหมดเพราะเป็นบริษัทบริวารของมันและกัน ตัวสำคัญก็คือรากแก้ว ตัวสำคัญคืออวิชชา ฆ่าลงไป ๆ จนถึงจุดสุดท้าย ถอนพรวดออกมา รากแก้วก็คือโคตรแซ่ของมัน เอาให้เรียบ แล้วอยู่ไหนก็อยู่ไปเถอะ ตายที่ไหนก็ไม่มีปัญหาอะไรแหละที่นี่

เรื่องความตายเรียนรอบหมดแล้วมันตายที่ไหน มีแต่ธาตุสี่ ดิน น้ำ ลม ไฟสลายตัวลงไปตามหลักธรรมชาติของเขาเท่านั้นไม่มีอะไรตาย จิตที่กลัวตาย ๆ ความกลัวเป็นเรื่องของกิเลสหลอกต่างหากนี่ เมื่อเข้าถึงความจริงแล้วตายก็ไม่กลัว กลัวอะไรมันไม่มีอะไรตายนี่ เพราะเป็นหลักธรรมชาติแห่งความจริงด้วยกัน แล้วกลัวอะไร จะมีชีวิตอยู่เราจะได้อะไรจากธาตุจากชั้นธันธ์นี้ ฉะนั้นท่านที่ถึงความพอตัวแล้ว จึงไม่ประสงค์อะไรจากธาตุจากชั้นธันธ์นี้ เวลาตายแล้วจิตใจนี้จะไปลุ่มจมที่ไหน เพราะจิตใจไม่ใช่ชั้นธันธ์ ชั้นธันธ์ไม่ใช่จิต ต่างอันต่างจริงอยู่แล้ว

เราวิตกวิจารณ์กับหมู่เพื่อนอยู่เสมอ เพราะสังขารร่างกายสุขภาพก็ยิ่งชำรุดทรุดโทรมลงไปเรื่อย ๆ การให้อวาทสั่งสอนก็ได้สั่งสอนมาเต็มเม็ดเต็มหน่วยเต็มมรรดเต็ม

ธรรมเรื่อยมา ไม่สงสัยในการสั่งสอนหมู่เพื่อนว่ายังบกพร่องอยู่ที่ตรงไหน เราสอนอย่าง เต็มภูมิ มีเท่าไรลากรอกออกมาหมด แล้วทำไมผู้ที่จะเป็นสักขีพยานให้ได้ชมบ้างว่า ธรรมของ พระพุทธเจ้า หรือโอวาทที่แนะนำสั่งสอนแทบเป็นแทบตายนี้ไม่เป็นโมฆะ ยังพอปรากฏผล บ้างแก่ผู้รับฟังและปฏิบัติตามอย่างนี้ แต่ทำไมไม่ปรากฏ เป็นเพราะเหตุไร

หูก็ตั้งใจมาฟัง ตาก็ตั้งใจมาดู จิตก็ตั้งใจมาศึกษาอบรม แล้วทำไมมันไม่เห็นปรากฏ ผลขึ้นมาบ้างดังที่มากันนี้ มันเป็นเพราะเหตุไร ถ้าไม่ใช่มาเหลาะๆ แหละๆ อยู่อย่างนั้น เราคิดคงเป็นดังที่ว่านี้ ที่นี้ธรรมเหลาะๆ แหละๆ เพื่อต้อนรับผู้ปฏิบัติแบบเหลาะๆ แหละๆ ไม่มีแม่ในท้องพระไตรปิฎก อย่าว่าแต่จะมีอยู่กับครูอาจารย์ที่เรามาศึกษาอบรม กับท่านนี้เลย ความเหลาะเหลาะไม่จริงไม่จังนั้นเป็นกลอุบายของกิเลสขวางธรรม ขวางผู้ ปฏิบัติธรรมต่างหาก จงพากันทราบไว้อย่างถึงใจ จะได้ไม่หวังธรรมเหลาะเหลาะว่าจะ มาสนองต่อไป

เอาละยุติแค่นี้